

KAREL ČAPEK - R. U. R.

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

vědecko-fantastické (sci-fi) drama (divadelní hra)

Literární směr:

vydáno r. 1920 – počátek autorovy tvorby; české meziválečné drama

Slovní zásoba:

spisovný jazyk; název R. U. R. = Rossumovi Univerzální Roboti; poprvé ve světové literatuře se zde objevilo slovo (novotvar) robot (Karlů Čapkovi ho poradil jeho bratr Josef), které se stalo celosvětově používaným

Stylistická charakteristika textu:

v přímé řeči převažují krátké a přehledné dialogy

Text:

spisovný a srozumitelný jazyk (s bohatou slovní zásobou, typickou právě pro Čapka)

Postavy:

ROSSUM: vynálezce prvních robotů; HELENA: aktivní a zásadová, ale velice citlivá krásná žena, která bojovala za práva robotů; manželka Harryho Domina; stejně jako ostatní lidé byla nakonec roboty zabita; HARRY DOMIN: ředitel továrny na výrobu robotů; sebevědomý a suverénní; manžel Heleny; ALQUIST: cení si lidské práce; morálně silný; jediný přeživší člověk; manuálně zručný; HELENA a PRIMUS: roboti, kteří k sobě projevíli lidskou náklonnost a byli Alquistem vysláni, aby zachovali život; DOKTOR GALL: vědec, který jako první na popud Heleny experimentuje s dušemi robotů

Děj:

na ostrově, kde se vyrábějí roboti, žije pouze 6 mužů (výrobu zajišťují samotní roboti) → připlouvá krásná Helena Gloryová (dcera prezidenta společnosti), která má v úmyslu roboty zrovnoprávnit → všichni muži se do ní zamilují → vyprávějí jí, jak díky starému Rossumovi a jeho synovi vznikli první roboti → nakonec se Helena vdá za ředitele továrny Harryho Domina → příběh pokračuje po 10 letech → roboti jsou již celosvětově rozšíření → Helena je nešťastná z toho, že roboti nemohou mít lidské city → přiměje doktora Galla, aby začal experimentovat s jejich duší → původní smysl robotů (pomoc lidem v práci pro dosažení celosvětového blahobytu) se kvůli lidské lenosti a úpadku morálky vytratil → roboti jsou využíváni jako vojáci pro ozbrojené konflikty a války → několik robotů se vzbouří a ustanoví Ústřední výbor robotů → vyhlášení války lidem → drtivé vítězství robotů nad lidmi → i na výrobním ostrově všechny pozabijeli, kromě Alquista, jediného člověka, který ještě věřil v lidskou práci → roboti se časem začali opotřebovávat a umírali → Alquist měl objevit původní výrobní postup (který však Helena, předtím než byla spolu s ostatními lidmi zabita, spálila) → když se Alquist chystal pitvat dva roboty (robotu Primuse a robotku Helenu), začali se chovat zcela jinak, než by měli - projevovali vzájemnou náklonnost → SYMBOLICKÝ ZÁVĚR: když Alquist zjistil, že se mají opravdu rádi, poslal je pryč, aby zachovali život jako Adam a Eva

Kompozice:

hra je rozdělena na 3 dějství

Prostor:

zejména smyšlený ostrov, kde se roboti vyrábějí

Čas:

blíže nespecifikovaná budoucnost

Inscenace:

zejména v Čechách proběhlo mnoho divadelních inscenací této hry

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

varování před negativními až katastrofálními dopady technologického vývoje na lidstvo; obavy o budoucnost lidstva

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

probíhá 1. světová válka (1914-1918); Říjnová revoluce v Rusku – nástup komunistů (1917); vznik samostatného Československa – prvním prezidentem je T. G. Masaryk (1918); sovětsko-polská válka o území (1919-1921); vznik Společnosti národů (1920)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

značné vlastenectví; po r. 1918 rozvoj velkých podniků, bank i menších živnostníků

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: Alfons Mucha (1860-1939); Mikoláš Aleš (1852-1913); Vojtěch Hynais (1854-1925) – autor opony Národního divadla; Josef Čapek (1887-1945); Emil Filla (1882-1953); František Kupka (1871-1957); Max Švabinský (1873-1962); SOCHAŘSTVÍ: Josef Václav Myslbek (1848-1922)

Kontext literárního vývoje:

české meziválečné drama

AUTOR

Život autora:

Karel Čapek (1890-1938) – byl jeden z nejslavnějších českých spisovatelů, světoznámý dramatik, prozaik, novinář, překladatel, cestovatel, gurmán, fotograf, intelektuál, demokrat, filozof a předchůdce moderního žánru sci-fi; nar. v Malých Svatoňovicích (otec lékař) – gymnázium v Hr. Králové (protirakouský spolek) – poté Brno a Praha; r. 1915 ukončil studium na FF UK – další studia v Berlíně a Paříži – nemoc – zahajuje lit. tvorbu – nenarukoval do 1. svět. války (ale přesto ho silně ovlivnila) – od r. 1917 vychovatelem ve šlechtické rodině – novinářem v Národních listech – od r. 1921 v Lidových novinách – poté dramaturgem ve Vinohradském divadle a předsedou PEN klubu – svatba s Olgou Schienflugovou (r. 1935) – r. 1938 pocítil velké rozhořčení nad Mnichovskou dohodou a varuje před válkou vedenou nacisty – odchází krátce do ústraní (Stará Huť u Dobříše) – odmítá emigraci – umírá na zápal plic (chvilu před zatčením gestapem zejména za protiválečná díla); ZAJÍMAVOSTI: jako první na světě v díle R. U. R. použil slovo robot, které ve skutečnosti vymyslel jeho bratr Josef; jako přesvědčený demokrat odmítal násilí a podporoval Hrad (TGM); byl sedmkrát za sebou nominován na Nobelovu cenu za lit.

Vlivy na dané dílo:

zájem o vědu a techniku a o vědecko-fantastická témata s tím spojená; Mary Shelleyová – Frankenstein

Vlivy na jeho tvorbu:

demokratické smýšlení (podpora Hradu); odpor k násilí (od 1. svět. války); nesouhlas s Mnichovskou dohodou; kritika nacismu; záliby ve futurologických a katastrofických tématech; obliba cestování a přírody

Další autorova tvorba:

tvůřil zejména prózu, divadelní hry (dramata), cestopisy, knížky pro děti, knihy se zahradnickou tematikou, ale i politická díla; PRŮZA: Krakatit (1924); Továrna na absolutno (1922); Povídky z jedné a druhé kapsy (1929); Válka s mloky (1936); DRAMA: Loupežník (1920); Ze života hmyzu (1921; spolu s bratrem Josefem); Věc Makropulos (1922); Bílá nemoc (1937); Matka (1938); PRO DĚTI: Dášenka (1938; spolu s bratrem Josefem); ZAHRADE: Zahradníkův rok (1929); CESTOPISY: Italské listy; Anglické listy; Výlet do Španěl; Obrázky z Holandska; Cesta na sever

Inspirace daným literárním dílem (Film, drammatizace, aj.):

OPERA: R. U. R. (1977) – napsal: Zdeněk Blažek

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

dílo bezpochyby inspirovalo budoucí spisovatele jak tématem, tak zejména samotným slovem robot, které se od té doby začalo běžně používat

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

tato hra patří mezi autorova nejvýznamnější díla – výrazně se zasloužila o jeho značnou popularitu nejen v Čechách, ale i v zahraničí

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

již samotným tématem se toto dílo řadí mezi nejvíce nadčasové hry

science-fiction (sci-fi) - vědecko-fantastický umělecký žánr; ZNAKY: spekulativní technologie; mimozemské civilizace; časté zasazení do vesmíru nebo budoucnosti; PŘEDSTAVITELÉ: Isaac Asimov, Arthur C. Clarke, Ray Bradbury, aj.

pátečníci - skupina prvorepublikových politických a uměleckých osobností, kteří se každý pátek scházeli v Čapkově vile na Vinohradech; Členové: TGM, Jan Masaryk, Josef Čapek, Ferdinand Peroutka, Eduard Bass, Karel Poláček, Edvard Beneš, Vl. Vančura, aj. ; zakladatelem byl Karel Čapek

PEN klub - celosvětové sdružení spisovatelů, žurnalistů a vydavatelů; nejstarší světová organizace na ochranu lidských práv, která propaguje spolupráci mezi všemi spisovateli; zal. r. 1921 v Londýně; 1. předsedou se stal John Galsworthy; prvními členy byli např. George Bernard Shaw nebo Herbert George Wells; prvním českým členem se stal r. 1923 Alois Jirásek a 1. českým předsedou Karel Čapek

české meziválečné drama - česká dramatická (divadelní) tvorba mezi 1. a 2. svět. válkou; od r. 1925 fungovalo Osvobozené divadlo (Emil František Burian); autory divadelních her byli v tomto období např. Karel Čapek, Vladislav Vančura, ale také Jiří Voskovec, Jan Werich, později i Vítězslav Nezval